

РОЗДІЛ V. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.98+34.038.2

DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2020-3-10>

Суб'єктивні публічні права як складник адміністративно-правового статусу приватної особи

Барліт А. Ю.

*Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
antonbarlit@gmail.com*

Ключові слова:

*громадянин, людина, механізм,
обов'язки, правовий статус,
суб'єктивне публічне право.*

У науковій статті визначено, що в межах теорії адміністративно-правового статусу поступово формується концепція суб'єктивних публічних прав приватної особи. Підкреслено, що змістом адміністративної правосуб'єктності є сукупність прав та обов'язків особи, що реалізуються нею в межах публічно-управлінських правовідносин. До суб'єктивних публічних прав та обов'язків віднесено визначені нормами адміністративного права та реалізовані у взаємовідносинах з органами публічної влади. Метою статті є визначення місця та значення суб'єктивних публічних прав особи як складника адміністративно-правового статусу приватної особи. Обґрунтовано, що зміст адміністративної правосуб'єктності складається із сукупності суб'єктивних публічних прав та суб'єктивних публічних обов'язків. Зазначено, що реалізація суб'єктивного публічного права є неможливою без вчинення суб'єктом владних повноважень певних дій, певного обов'язку, реалізація якого має відбуватися в межах управлінської діяльності в активній формі. Обґрунтований авторський підхід до розуміння категорії «суб'єктивного публічного права», який вимагає створення спеціальної системи його захисту, що, відповідно до чинного законодавства України, реалізується в межах функціонування системи адміністративних судів. Як висновок проведеного дослідження обґрунтовано доцільність розуміння категорії «суб'єктивного публічного права» як визначеної чинним законодавством можливості приватної особи брати участь у здійсненні управлінської діяльності, спрямованої на задоволення публічного (загальносоціального) інтересу, реалізація якого пов'язується із створенням спеціальної системи правового захисту загалом і системи судового оскарження дій, рішень та результатів діяльності суб'єктів владних повноважень зокрема. До системи суб'єктивних публічних прав віднесено, по-перше, право особи на власні дії; по-друге, право особи вимагати від суб'єкта владних повноважень вчинення певних дій; по-третє, право приватної особи вимагати надання публічних (в тому числі адміністративних) послуг; по-четверте, право на оскарження дій, бездіяльності та її результатів органів публічної адміністрації.

Subjective public rights as a component of the administrative and legal status of a private person

Barlit A. Yu.

*Zaporizhzhia National University,
Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
antonbarlit@gmail.com*

Key words:

citizen, person, mechanism, responsibilities, legal status, subjective public law.

The scientific article states that within the theory of administrative and legal status, the concept of subjective public rights of an individual is gradually formed. It is emphasized that the content of administrative legal personality is a set of rights and responsibilities of a person, which are realized by him within the framework of public-administrative legal relations. Subjective public rights and responsibilities include those determined by the norms of administrative law and implemented in relations with public authorities. The purpose of the scientific article is to determine the place and importance of subjective public rights of a person as a component of the administrative and legal status of an individual. It is substantiated that the content of administrative legal personality consists of a set of subjective public rights and subjective public responsibilities. It is noted that the implementation of subjective public law is impossible without the subject of authority to perform certain actions, a certain obligation, the implementation of which should take place within the management activities in an active form. It is emphasized that a well-founded author's approach to understanding the category of "subjective public law" requires the creation of a special system of its protection, which in accordance with current legislation of Ukraine is implemented within the functioning of the system of administrative courts in particular. As a conclusion of the study, the expediency of understanding the category of "subjective public law" as defined by current legislation the ability of an individual to participate in management activities aimed at satisfying the public (general social) interest, the implementation of which is associated with the creation of a special legal protection system. in general, and in particular, the system of judicial appeal against actions, decisions and results of activities of subjects of power. The system of subjective public rights includes, first, the right of a person to his own actions; secondly, the right of a person to demand from the subject of power to perform certain actions; third, the right of an individual to demand the provision of public (including administrative) services; fourth, the right to appeal against the actions, omissions and results of public administration bodies.

Постановка проблеми. В межах теорії адміністративно-правового статусу поступово формується концепція суб'єктивних публічних прав приватної особи. Однак попри важливість визначення сутності адміністративно-правового статусу приватної особи для оптимізації системи публічного управління єдності підходів до її розуміння в межах галузевої науки немає. Правильне розуміння такої конструкції, як адміністративно-правовий статус приватних осіб, є гарантією встановлення належного становища у їх взаємодії із органами публічної влади. Адже система гарантій надання адміністративних

послуг та самореалізації суб'єктів заснована на встановленні меж свободи учасників правовідносин, змісті відносин між ними.

Ступінь наукової розробки проблеми. Встановлення змісту та механізмів реалізації прав і свобод особи є пріоритетним завданням сучасної юридичної науки. В цьому аспекті необхідно підкреслити, що визначення сутності системи прав особи, здійснення її класифікації, вироблення механізмів її реалізації завжди залишається актуальним питанням наукових та науково-практичних досліджень представників не лише юридичної науки, а й етики, соціології, філософії тощо. Визначення

сутності суб'єктивних публічних прав є неможливим без характеристики та врахування результатів наукових розробок таких вчених, як П.М. Рабінович, А.М. Колодій, О.Ф. Фрицький, В.А. Січевлюк, І.О. Ієрусалімова, О.В. Петришин, та інших представників науки загальної теорії держава та права, а також науки конституційного права. Окремі аспекти реалізації та захисту суб'єктивних публічних прав вирішувались у межах галузевих досліджень, здійснених, зокрема, такими вченими, як О.В. Негодченко, Т.О. Мацелик, В.К. Колпаков, Т.О. Коломоєць, Ю.О. Легеза, О.Ю. Синявська та інші. Однак комплексного дослідження суб'єктивних публічних прав, визначення їх місця у системі прав людини досі не було здійснено.

Метою статті є визначення місця та значення суб'єктивних публічних прав особи як складника адміністративно-правового статусу приватної особи.

Виклад основного матеріалу. Встановлення розуміння сутності поняття адміністративно-правового статусу приватних осіб в різні часи було предметом досліджень таких учених, як В.Б. Авер'янов [1], Ю.П. Битяк [2], Г.М. Глибіна [3], Ю.Н. Старілов [4], Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков [5] та інші. Проте в умовах триваючих трансформацій систем публічного управління є необхідним звернути додаткову увагу на розуміння категорії адміністративно-правового статусу та визначення розуміння її складників, зокрема суб'єктивних публічних прав та суб'єктивних публічних обов'язків.

У межах галузевих досліджень спостерігається неоднозначність підходів до визначення сутності категорії «адміністративно-правового статусу». Ряд вчених (Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко [1, с. 58–59; 6, с. 123–125] та інші) визначають необхідність розуміння адміністративно-правового статусу як змістовної характеристики його елементів – сукупності прав та обов'язків. Протилежним є підхід ряду вчених-адміністративістів, які наголошують, що в основі розуміння категорії адміністративно-правового статусу має знаходитися компетенція суб'єкта владних повноважень. Зокрема, у дослідженнях К.А. Фуглевич визначається, що реалізація адміністративно-правового статусу передбачає належне виконання суб'єктом владних повноважень наданої йому обсягу компетенції [7, с. 214].

Загалом аналіз зазначених наукових підходів свідчить про доцільність віднесення до його структури прав та обов'язків. Щодо інших складників, таких як гарантії, міра відповідальності та захисту, потреби та інтереси, єдності поглядів немає. О.М. Гумін та Є.В. Пряхін висловлюють припущення, що такі розбіжності у розумінні адміністративно-правового статусу особи пов'язуються із триваючими трансформаційними змінами,

що є характерними для управлінських відносин, а відтак вимагають від їх реалізації умовної чи безумовної участі суб'єкта владних повноважень [8, с. 32–33]. Сукупність прав та обов'язків визначають обсяг адміністративної правосуб'єктності особи, що умовно поділяється на адміністративну правоздатність (тобто здатність мати визначені чинним законодавством права та обов'язки) та адміністративну дієздатність (здатність своїми діями набувати прав та реалізовувати їх у межах управлінських правовідносин).

З огляду на класифікацію правосуб'єктності на загальну (у розумінні її як здатності бути суб'єктом права взагалі), галузеву (як здатність бути суб'єктом права відповідної галузі права) та спеціальну (як здатність бути суб'єктом права відповідної групи суспільних відносин у межах конкретної галузі права) [9, с. 125–128] адміністративну правосуб'єктність необхідно віднести до галузевого різновиду.

Є.В. Шульга визначає адміністративну дієздатність як встановлену нормативними положеннями та гарантовану державою здатність і можливість особи власними свідомими діями здійснювати суб'єктивні юридичні права та обов'язки та нести адміністративну відповідальність, передбачену законодавством України за їх невиконання [10, с. 45–46]. А.В. Пасічник обґрунтовує авторське розуміння адміністративної правосуб'єктності як «соціальноюридичну здатність особи бути суб'єктом адміністративного права та набувати, мати, реалізовувати (виконувати) і припиняти обумовлені установчими та/або нормативними (компетенційними) актами адміністративні права і обов'язки, а також здатність нести адміністративну відповідальність» [11, с. 143–144].

Щодо визначення моменту набуття адміністративної дієздатності як складника адміністративної правосуб'єктності приватної особи підхід, запропонований О.М. Гуміним та Є.В. Пряхіним, вбачається як хибний. Так, вченими визначається, що адміністративна дієздатність фізичних осіб виникає з моменту народження, а адміністративна дієздатність юридичних осіб – з моменту створення [8, с. 34]. Натомість з врахуванням визначення сутності адміністративної дієздатності як здатності самостійно реалізовувати надані права та виконувати відповідні обов'язки очевидним є висновок, що повною мірою її реалізація є можливою для фізичних осіб з моменту повноліття, для юридичних осіб з моменту їх державної реєстрації. Такий висновок ґрунтується на положеннях чинного законодавства. Зокрема, у положеннях частини 2 статті 21 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» [12]

визначено, що особа, яка досягла чотирнадцятирічного віку, зобов'язана отримати паспорт громадянина України. У взаємовідносинах людини та держави визначено, що особа віком до 18 років визначається дитиною, а отже, особою, реалізація адміністративної правосуб'єктності якої здійснюється через її законних представників (ст. 1 Закону України «Про громадянство України» [13]). Набуття правосуб'єктності юридичної особи відбувається із моменту створення та її державної реєстрації (ст. 81 Цивільного кодексу України) [14]. Реалізація права юридичної особи на отримання адміністративної послуги як складника адміністративної правосуб'єктності вимагає наявності у неї відповідних установчих документів як погоджувального характеру, так і розпорядчого.

Складником адміністративно-правового статусу приватної особи є визначення юридичної відповідальності. Юридична відповідальність є різновидом соціальної відповідальності та вимагає досягнення ознаки формальної визначеності, що є гарантією реалізації імперативної вимоги її дотримання, забезпеченої заходами державного примусу [8, с. 35].

Отже, під адміністративно-правовим статусом приватної особи визначається обсяг її адміністративної правосуб'єктності. Змістом адміністративної правосуб'єктності є сукупність прав та обов'язків особи, що реалізуються нею в межах публічно-управлінських правовідносин. До таких прав та обов'язків належать визначені нормами адміністративного права, що реалізуються у взаємовідносинах з органами публічної влади, оскільки публічно-управлінські відносини існують тільки там, де один із суб'єктів є суб'єктом владних повноважень.

Таким чином, доцільно зробити проміжний висновок, що зміст адміністративної правосуб'єктності складається із сукупності суб'єктивних публічних прав та суб'єктивних публічних обов'язків. При цьому, попри надзвичайно важливе значення встановлення сутності останніх, дослідження такої категорії мають фрагментарний поверховий характер та не можуть бути виділені як комплексні та монографічні. Попри зазначене, варто виокремити ряд висновків щодо встановлення сутності суб'єктивних публічних прав як складника адміністративної правосуб'єктності приватної особи. Зокрема, у дослідженнях Г.С. Шершеневича визначено, що у публічних правовідносинах домінуючими є суб'єктивні публічні обов'язки, тоді як у приватних правовідносинах домінуючими є суб'єктивні права [15, с. 170–171].

На думку Г. Еллінека, суб'єктивним публічним правом [16, с. 577] є реалізація вольової діяльності особи в межах управлінської діяль-

ності. Протилежним є підхід, засновником якого Р. Ієринг, в межах якого розуміється суб'єктивне публічне право як реалізація категорії «інтересу» [17, с. 35–36], при цьому вченим наголошується взаємозв'язок вольової діяльності та забезпечення реалізації публічного інтересу.

Т.О. Мацелик, досліджуючи категорію суб'єктивних публічних прав, визначає доцільність встановлення їх сутності не лише як права на власні дії, чи права вимагати від інших учасників певних дій, а і право користуватися певними матеріальними та нематеріальними благами з метою задоволення певного публічного (соціального) інтересу чи потреби. При цьому під категорією публічного (соціального) інтересу Т.О. Мацелик розуміє забезпечення потреби у здійсненні участі у прийнятті управлінських рішень, реалізації права на участь у політичному житті країни, потреби у доступі до суспільних цінностей і благ, в тому числі до природних ресурсів та природних об'єктів загальнодержавного значення [18, с. 69–70]. Поглиблюючи авторське дослідження категорії «суб'єктивні публічні права», Т.О. Мацелик зазначає, що в основу розуміння її сутності має бути покладено розуміння її як визначеної чинним законодавством України можливості приватної особи вимагати від суб'єкта владних повноважень (від органів публічної адміністрації, інших підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, які виконують публічні функції) створення умов для реалізації певної правомочності [18, с. 69–70].

До системи ознак, що характеризують суб'єктивні публічні права, В.А. Федосенко відносить їх взаємозв'язок із статусом особи, що характеризує її публічно-правовий статус (зокрема, таким може бути статус державного службовця, судді тощо) та спрямованість на задоволення публічного інтересу [19, с. 17]. Як особливу характеристику суб'єктивних публічних прав М.М. Коркунов виділяє підставу та процедуру їх набуття [20, с. 179]. Певною мірою співвідноситься такий підхід із висловленою О.Ю. Синявською концепцією розуміння суб'єктивних публічних прав, що передбачає віднесення їх до структури адміністративно-правового статусу приватної особи [21, с. 53]. М.І. Матузов, проводячи кореляційні зв'язки між суб'єктивними приватними та публічними правами, наголошує, що реалізація перших сприяє задоволенню особистого інтересу, тоді як останні сприяють задоволенню «соціоцентричного» інтересу [22, с. 92].

Таким чином, реалізація суб'єктивного публічного права є неможливою без вчинення суб'єктом владних повноважень певних дій, певного обов'язку, реалізація якого має відбуватися в межах управлінської діяльності в активній формі.

Такий підхід до розуміння категорії «суб'єктивного публічного права» вимагає створення спеціальної системи його захисту, що відповідно до чинного законодавства України реалізується в межах функціонування системи адміністративних судів. Згідно зі статтею 2 Кодексу адміністративного судочинства України завданням функціонування адміністративної юстиції має бути «справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень» [23].

Розуміння сутності суб'єктивних публічних прав є можливим шляхом здійснення їх класифікації. За ознакою публічності О. Заверюха виділяє такі групи суб'єктивних публічних прав, як право особи впливати на управлінські процеси, право брати участь у державній і суспільно-політичній діяльності, право користуватися визначеними чинним законодавством правами та свободами, право оскарження управлінських дій та їх результатів, в тому числі і їх відсутність [24, с. 50].

Т.О. Мацелик суб'єктивні публічні права класифікує на право участі в організації та спрямуванні діяльності держави; право на позитивні послуги зі сторони держави; право на юридичний захист з боку держави у судовому порядку [18, с. 580].

Висновки. З урахуванням зазначеного в межах цього дослідження під суб'єктивним публічним правом розуміється визначена чинним законодавством можливість приватної особи брати участь у здійсненні управлінської діяльності, спрямованої на задоволення публічного (загальносоціального) інтересу, реалізація якого пов'язується із створенням спеціальної системи правового захисту загалом і системи судового оскарження дій, рішень та результатів діяльності суб'єктів владних повноважень зокрема.

До системи суб'єктивних публічних прав належить, по-перше, право особи на власні дії; по-друге, право особи вимагати від суб'єкта владних повноважень вчинення певних дій; по-третє, право приватної особи вимагати надання публічних (в тому числі адміністративних) послуг; по-четверте, право на оскарження дій, бездіяльності та її результатів органів публічної адміністрації.

Література

1. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч. для студ. юрид. спец. вищих навч. закл. : у 2 т. / [В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк та ін.]; за ред. В.Б. Авер'янова. Київ : Юридична думка, 2004. Т. 1: Загальна частина. 584 с.
2. Битяк Ю.П. Пріоритетні напрями забезпечення ефективного функціонування публічної служби в Україні. *Теорія і практика правознавства*. 2015. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_21.
3. Глибіна Г.М. Адміністративно-правовий статус політичних партій та механізми забезпечення його реалізації : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 16 с.
4. Бахрах Д.Н., Россинский Б.В., Стариков Ю.Н. Административное право. Учебник для вузов. 2-е изд., изм. и доп. Москва : Норма, 2005. 800 с.
5. Колпаков В.К., Коломоець Т.О. Вступ до навчального курсу «Адміністративне право України» : навч. лекція. Київ : ІнЮре, 2014. 240 с.
6. Адміністративне право України: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко та ін.; за ред. Ю.П. Битяка. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
7. Фуглевич К.А. Правовий статус центру надання адміністративних послуг. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2013. Випуск 6-1. Том 1. С. 214–216.
8. Гумін О.М., Пряхін Є.В. Адміністративно-правовий статус особи: поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 5. С. 32–37.
9. Общая теория права и государства: учебник / под ред. В.В. Лазарева. Москва : Юристь, 2001. 520 с.
10. Шульга Є.В. Особливості правосуб'єктності осіб в адміністративно-деліктних правовідносинах. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Юридичні науки*. 2017. № 3. С. 44–49.
11. Пасічник А.В. Поняття адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 9. С. 142–145.
12. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України від 20 листопада 2012 року № 5492-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 51. Ст. 716.
13. Про громадянство України : Закон України від 18 січня 2001 року № 2235-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 13. Ст. 65.
14. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.

15. Шершеневич Г.С. Общая теория права : Учебное пособие [по изданию 1910–1912 гг.]. Москва, 1995. Т. 2. 362 с.
16. Еллинек Г. Социально-этическое значение права, неправды и наказания. *Історія вчень про право і державу: хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів* / авт.-уклад. Г.Г. Демиденко ; за заг. ред. О.В. Петришина. 4-те вид., доп. і змін. Харків : Право, 2011. С. 576–581.
17. Иеринг Р. Борьба за право. *Історія вчень про право і державу: хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів* / авт.-уклад. Г.Г. Демиденко ; за заг. ред. О.В. Петришина. 4-те вид., доп. і змін. Харків : Право, 2011. С. 563–567.
18. Мацелик Т.О. Суб'єктивне публічне право як юридичний феномен. *Юридичний вісник*. 2011. № 3. С. 67–71.
19. Федосенко В.А. Субъективные права у публичной сфере : дис. канд. юрид. наук : 12. 00. 01. Москва, 2007. 28 с.
20. Коркунов Н.М. Лекции о общей теории права. С.-Петербург, 1909. 354 с.
21. Синявська О.Ю. Суб'єктивні публічні права приватної особи. *Право і безпека*. 2010. № 2. С. 52–55.
22. Матузов Н.И., Малько А.В. Теория государства и права : учебник. Москва : Юристъ, 2004. С. 78–79.
23. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.
24. Заверуха О. Суб'єктивні публічні права як об'єкт судового захисту. *Право України*. 2004. № 4. С. 49–52.

References

1. *Administrativne pravo Ukrayini (2004): Akademichnij kurs* [Administrative law of Ukraine. Academic course: textbook. for students. jurid. special higher education inst.] : 2 t. / [V.B. Averyanov, O.F. Andriyko, Yu.P. Bytyak and others]; for order. V.B. Averyanov. Kyiv : Yurydychna Dumka, 2004. Vol. 1. : General part. [in Ukrainian].
2. Bityak, Yu.P. (2015) Priorityetni napryamy zabezpechennya efektyvnogo funkcionuvannya publichnoyi sluzhby v Ukrayini [Priority areas for ensuring the effective functioning of the public service in Ukraine. *Theory and practice of jurisprudence*. 2015. Vip. 1]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_21 [in Ukrainian].
3. Hlybina, G.M. (2011) Administratyvno-pravovyy status politychnykh partij ta mexanizmy zabezpechennya jogo realizaciyi [Administrative and legal status of political parties and mechanisms for ensuring its implementation: author's ref. dis. ... For the acquisition of science. degree of Cand. jurid. Science: special. 12.00.07]. Zaporozhye, 2011. [in Ukrainian]
4. Bahrakh, D.N., Rossinsky, B.V., Starilov, Yu.N. (2005) Admynystratyvnoe pravo : Uchebnyk dlya vuzov [Administrative law. Textbook for universities. 2nd ed., amended and ext.] M. : Norma, 2005. [in Ukrainian]
5. Kolpakov, V.K., Kolomoyets, T.O. (2005) Vstup do navchalnogo kursu "Administratyvne pravo Ukrayiny": navch. lekciya [Introduction to the course "Administrative Law of Ukraine": textbook. lecture]. Kyiv : InYure, 2014. [in Ukrainian].
6. *Administratyvne pravo Ukrayiny: pidruchnyk (2006)* [Administrative law of Ukraine: textbook] / Yu.P. Bytyak, V.M. Garashchuk, O.V. Dyachenko and others; for order. Yu.P. Bityak. Kyiv : Jurinkom Inter, 2006. [in Ukrainian].
7. Fuglevich, K.A. (2013) Pravovyj status centru nadannya administratyvnykh poslug: article [Legal status of the center for providing administrative services. *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Jurisprudence*]. 2013. Issue 6-1. Volume 1. [in Ukrainian].
8. Humin, O.M., Pryakhin, E.V. (2014) Administratyvno-pravovyy status osoby : ponyattya ta struktura. [Administrative and legal status of a person: concept and structure]. *Our right*. 2014. № 5. [in Ukrainian].
9. *Obshhaya teoriya prava y gosudarstva (2001): uchebnyk* [General theory of law and the state: a textbook] / ed. V.V. Lazareva. Moscow : Jurist, 2001. [in Ukrainian].
10. Shulga, E.V. (2017) Osoblyvosti pravosub'yektnosti osib v administratyvno-deliktnykh pravovidnosynax. [Peculiarities of legal personality of persons in administrative-tort legal relations]. *International scientific journal "Internauka"*. Legal sciences. 2017. № 3. [in Ukrainian].
11. Beekeeper, A.V. (2007) Ponyattya administratyvnoyi pravosub'yektnosti yurydychnykh osib. [The concept of administrative legal personality of legal entities] *Entrepreneurship, economy and law*. 2007. № 9. [in Ukrainian].
12. Pro Yedynyj derzhavnyj demografichnyj reyestr ta dokumenty, shho pidtverdzhuuyut gromadyanstvo Ukrayiny, posvidchuyut osobu chyiyi specialnyj status (2012) [On the Unified State Demographic Register and documents confirming the citizenship of Ukraine, identity or special status] Law of Ukraine of November 20, 2012 № 5492-VI. *Information of the Verkhovna Rada*. 2013. № 51. Art. 716. [in Ukrainian].

13. Pro gromadyanstvo Ukrayiny (2001) [On citizenship of Ukraine: Law of Ukraine of January 18, 2001 № 2235-III]. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2001. № 13. Art. 65. [in Ukrainian].
14. Cyvilnyj kodeks Ukrayiny (2003) [Civil Code of Ukraine: Law of Ukraine of January 16, 2003 № 435-IV] *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2003. №№ 40-44. Article 356 [in Ukrainian].
15. Shershenevich G.S. (1995) Obshhaya teoriya prava : Uchebnoe posobyе [General theory of law: Textbook] [published in 1910–1912]. Moscow, 1995. T. 2. 362 s. [in Russian].
16. Ellinek, G. (2011) Soczialno-eticheskoe znachenie prava, nepravdy i nakazaniya: xrestomatiya [Socio-ethical significance of law, untruth and punishment : a textbook]. *History of the doctrines of law and the state: a textbook for jurid. higher textbook lock and f-tiv / avt.-style*. G.G. Demidenko; for general ed. O.B. Petrishina. 4 ed., Ext. and changes. Kharkiv : Law, 2011. [in Russian]
17. Yering, R. (2011) Borba za parvo [The struggle for law] *History of the doctrines of law and the state: a textbook for jurid. higher textbook lock and f-tiv / avt.-style*. G.G. Demidenko; for general ed. O.B. Petrishina. 4 ed., Ext. and changes. Kharkiv : Law, 2011. [in Russian].
18. Matselik, T.O. (2011) Subyektivne publichne pravo yak yuridichnij fenomen [Subjective public law as a legal phenomenon] *Legal Bulletin*. 2011. № 3. [in Ukrainian].
19. Fedosenko, V.A. (2007) Subektivnye prava u publichnoj sfere: dis. [Subjective rights in the public sphere: dis.] Cand. jurid. Sciences: 12. 00. 01. Moscow, 2007 [in Russian].
20. Korkunov, N.M. (1909) Lekczii o obshhej teorii prava [Lectures on the general theory of law] St. Petersburg, 1909. [in Russian].
21. Sinyavska, O.Yu. (2010) Subyektivni publichni prava privatnoyi osobi [Subjective public rights of an individual] *Law and security*. 2010. № 2. [in Ukrainian].
22. Matuzov, N.I., Malko, A.V. (2004) Teoriya gosudarstva i prava: uchebnyk [Theory of state and law: a textbook] Moscow : Jurist, 2004. [in Russian].
23. Kodeks admi'ni'strativnogo sudochinstva Ukrayini (2005) Code of Administrative Procedure of Ukraine: Law of Ukraine of July 6, 2005 № 2747-IV. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2005. № 35-36, № 37. P. 446.
24. Zaverukha, O. (2004) Sub'yektivni' publi'chni' prava yak ob'yekt sudovogo zakhistu [Subjective public rights as an object of judicial protection] *Law of Ukraine*. 2004. № 4. [in Ukrainian].